

Spor o chatu pod Velkým Polomem

Mečislav Borák

Těšínsko, 41/1998, č. 4, s. 9-10.

Územní spory jsou prastarým zdrojem konfliktů a válek, ať již je spolu vedli sousedé, obce nebo státy. Jak jsme docela nedávno mohli sledovat, nevyhnula se jim ani jedna z neklidnějších hranic v Evropě, hranice mezi Moravou a Slovenskem. Je jistě přirozené, že v takových sporech se každá ze stran snaží tu druhou nějak obelstít a získat pro sebe větší či lepší kus země. Pokusy o úskok bývají záhy odhaleny a vykřičeny do světa, i když ani to někdy neovlivní jejich úspěch. Sotvakdy se však stane, aby se takový lstivý úskok podařil, aniž by to obě znesvářené strany vůbec zpozorovaly.

Taková neobvyklá událost se přihodila před šedesáti lety, na podzim roku 1938, kdy se Těšínsko znovu dělilo mezi ČSR a Polsko. Do polského záboru se tehdy dostaly celé politické okresy Fryštát a Český Těšín i několik částí okresu Frýdek, zvláště v okolí Morávky. Týkalo se to i horského hřebenu mezi Malým a Velkým Polomem, který nyní dělí Slovensko od Polska. Předmětem sporu se stala turistická chata, ležící asi kilometr východně od vrcholu Velkého Polomu (na dnešních mapách označeného kótou 1067,3 m), jehož rozeklanou pískovcovou skálou vyčnívající ze sevření hustého lesa nelze přehlédnout. Chata ve zdraví přečkala válku, ale neunikla zlému osudu většiny beskydských horských chat - v roce 1960 vyhořela. Poblíž však byl již v roce 1962 postaven nový horský hotel "Tetřev".¹ Jedině ten spolu s blízkou Severkou může dnes potěšit znavené poutníky po hřebeni Polomu, neboť oblíbená chata na Skalce v prvních dnech roku 1998 rovněž podlehla ohni.

I když Český Těšín s nejbližším okolím byl polským vojskem obsazen již 2. října 1938 odpoledne, probíhalo předávání dalších šesti úseků postupně až do 11. října. Došlo i na chatu pod Velkým Polomem, kam polské vojsko dorazilo 10. října. A začal se rodit konflikt, jež mohl skončit i krveprolitím, jak tomu bylo třeba o pár týdnů později v nedalekém údolí Čierňanky u Čadce nebo v tatranské Javorině.

Podle telegramů dochovaných ve vojenském archivu v Praze stála chata jednoznačně na "našem" území, které nemělo být postoupeno Polsku. První zpráva o obsazení chaty "četou Poláků" přišla telegraficky do Prahy již 11. října 1938.² V dalším telegramu z časného rána 12. října již sděloval Štefánik Palackému, jak zněly kryptonymy velitelství 3. armády v Kremnici a Hlavního velitelství čs. armády v Praze, že podle hlášení Jablonského (velitelství 16. divize v Ružomberku) odmítají Poláci protiprávně obsazenou chatu opustit, i když k tomu byli vyzváni. Polští vojáci prý naopak tvrdí, že se tam záhy ubytuje celý prapor jejich vojska a že pokud nedojde k diplomatickému zákroku z vyšších míst, tak chatu nevyklidí. "Prosím o povolení je vytlačit útokem," žádá nakonec bojovně naladěný Štefánik.³ Je zřejmé, že k vyhrocení konfliktu již nebylo nijak daleko.

Hlavní velitelství se však snažilo vojenským střetnutím spíše předcházet a prostřednictvím Jiráska (velitelství 2. armády v Olomouci) sdělilo diviznímu generálu Františku Hrabčíkovi, který byl oficiálně pověřen vyjednáváním s Poláky, aby ihned učinil u polských činitelů příslušný zákrok tak, aby chata byla vyklizena.⁴ Generál Hrabčík zřejmě nebyl právě k zastížení, takže se věci ujal jeho zástupce generál Braun. Večer 12. října pak prostřednictvím Jiráska ohlásil do Prahy, že "záležitost Velký Polom" nemohl bohužel dosud osobně projednat, protože polský velitel generál Bortnowski je i se svým štábem mimo Těšín na oslavách "vítězství". Již dvakrát prý žádal o zákrok polského majora, který Bortnowského zastupuje, ale ten odmítá odpovědět. Jen co se generál Bortnowski vrátí do Těšína, osobně za ním zajede.⁵

Již příštího dne došla Hlavnímu štábu do Prahy zpráva generála Brauna, že Poláci chatu na Velkém Polomu vyklidili.⁶ Generál Wladyslaw Bortnowski zřejmě české výhrady uznal a nařídil svým vojákům ustoupit. Hrozící konflikt byl úspěšně zažehnán. Ústup Poláků s uspokojením zaznamenal i ostravský tisk a zdálo se, že celá záležitost je uzavřena. Myslel jsem si to i já, než jsem ve vojenském archivu narazil na hlášení Jablonského Štefánikovi ze 7. listopadu 1938.⁷

Již první věta obsahuje šokující zjištění: "Vzhledem k nedorozumění turistické chaty na Velkém Polomu provedl velitel SPO 16 obhlídku terénu a

studiem jeho konfigurace zjistil, že turistická chata na Velkém Polomu, trig. 1067, není na speciální mapě správně zakreslena."⁸ Závěr mohl být jediný: "...turistická chata je ve skutečnosti na polské straně."

Zmíněný průzkumník osobně ověřil v terénu a znázornil na přiloženém schematu, že chata se nachází mnohem východněji, až na větší mýtině, kde polní cesta vybíhá z lesa a směřuje k místu zvanému Kostelky. Hraniční oblouk, který na mapě obchází chatu a spadá do údolí potoka Ráztoky, byl prý nevědomky posunut asi o 1200 metrů na severovýchod. Nesporným důkazem je též umístění starých zemských hraničních kamenů ve směru od Dejůvky, tedy od východu na západ k Velkému Polomu, jež jsou jasně označeny v údolí Ráztoky a dále směřují lesem po jižních svazích masivu Velkého Polomu přímo k jeho vrcholu. Při cestě po hranici od Dejůvky tedy zůstává chata hluboko v někdejší českém, nyní polském území.

Zpráva dále uvádí: "Velitel SPO měl možnost nahlédnouti do polské vojenské mapy, kde je turistická chata zakreslena (podobně jako na naší mapě) těsně na hranici na straně slovenské. Polské orgány toto přijaly a až dosud respektují ujednanou hraniční čáru, přesným měřením se však na tuto chybu snadno přijde. Tento názor (mimo hlášení předloženého velitelství Jablonský) ponechal si velitel SPO pouze pro sebe."

Došlo tedy ke vskutku kuriozní situaci: polská rozvědka se sice zmocnila československých vojenských map, ale sotva mohla předpokládat, že by Češi na svých mapách chtěli uvádět v omyl sami sebe. Tak byla chata, o níž se málem svedl ozbrojený boj, přisouzena Československu.

Ne však na dlouho, neboť podle dohody z 1. listopadu 1938 měla být v této oblasti státní hranice stanovena tak, že již nevedla po hřebenu Polomu ani údolím Ráztoky, ale zhruba kilometr jižněji od staré hranice, od kóty Uhorská (1028) až po Dejůvku. K 1. prosinci 1938 měla být nová hraniční čára předána polským orgánům. Chata pod Velkým Polomem by tedy stejně připadla Polsku. Je však pravděpodobné, že se Poláci o tom, že chata byla na jimi získaném území už od října 1938, vůbec nedozvěděli.

Umístění chaty na českém území nezpochybnilo ani nedávné vytyčení státní hranice mezi Českou republikou a Slovenskem, i když jediná pořádná cesta sem vede jen ze Slovenska, z Rakové. V chatě se dnes u pěnivého moku z Nošovic mísí

slovenština a polština s češtinou a nikdo z návštěvníků jistě nemá ani potuchy, že se o toto místo kdysi málem bojovalo.

P o z n á m k y:

- 1) B. Bušek a kol., *Beskydy a Ostravsko*. Praha 1962, s. 213-214.
- 2) Vojenský historický archiv Praha, fond Ministerstvo národní obrany - Hlavní štáb, 3. odd., Dodatky I, k. 23, i.č. 5347, telegram Štefánika, a.zn. 949.
- 3) Tamtéž, k. 24, i.č. 5356, telegram čj. 995.
- 4) Tamtéž, čj. 5964.
- 5) Tamtéž, čj. 7640/626 taj. 3. odd. 1938.
- 6) Tamtéž, i.č. 5355, telegram čj. 2.
- 7) Tamtéž, i.č. 5361, telegram čj. 2570 taj. 3. oper. 1938, a.zn. 2551.
- 8) SPO = smíšený přezvědný oddíl.